"GÖZALTINDA YAŞAMAK ÖYKÜSÜ[1]" TANIKLIĞINDA NAMUS VE KADIN BEDENİNE YÖNELİK EXOCANNİBALİSM[2]

Berfin URAL[3]

ÖZET

Bu makalede "Gözaltında Yaşamak" öyküsü örneği aracılığı ile namus, benlik yitimi, sembolik düzlemde modern insan yiyicilik izleği araştırıldı. Batılıların "Exocannibalism" dedikleri bu kavram insan yeme edimini içermektedir. Bu makalede aynı türlerin birbirlerini yemesinden çok kadının namus olgusu içinde benliğinin diğer insanlar tarafından yok edilmesi ile çağımız insan yeme eylemine sembolik olarak dikkat çekilmektedir. Öykü kahramanı olan Güler'in erkek arkadaşı ile yaşadığı duygular sonucu öykünün kurgusunda ki diğer tipler tarafından iffetsizlikle suçlanması. Güler'in iffetsiz olmadığını kanıtlayabilmesi için kendisine sunulan tek seçenek, doktor kontrolüdür. Güler'in yaşadığı bu olay onun sembolik düzlemde, ölümü olur. Ataerkil toplum düzeninin kadınlar üzerinde kurduğu baskının trajik bir yansımasıdır.

Bu nedenle bu çalışmada Güler örneği aracılığı ile ataerkil toplum düzeninde aile üzerinden kadına uygulanan baskı ve bu baskının belki de en önemli güç kaynaklarından biri olan namus kavramı tartışılacaktır. Bu tartışma sürecinde, söz konusu baskı ile namus kavramının sembolik olarak yamyamlık ile ilişkisi de irdelenecektir. Kadınların kendi bedenleri, gelecekleri üzerinde hak ve söz sahibi olmaktan yoksun bırakıldıkları erkek egemen toplum düzeninde, erkeklerin ne derece yetkin oldukları da üzerinde düşünülmesi gereken başka bir konudur.

Anahtar Kelimeler: Öykü, insan yiyicilik, exocannibalism, yamyamlık, benlik.

[1] Gülten Dayıoğlu, Geriye Döneneler Öykü Kitabı
[2] Exocannibalism; "*Açlık ve besin yokluğu nedeninden daha çok büyüsel ve kuttörensel amaçlarla insan eti yeme. a. bk. akraba yamyamlığı, ölü yeme*.." (TDK, 2015).
[3] Ankara Üniversitesi Eğitimin Kültürel Temelleri Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, benlikimgesi(at)hotmail.com

EXOCANNIBALISM OF FEMALE BODY AND PURITY IN THE TESTIMONY OF THE STORY "LIVING IN A CUSTODY"

ABSTRACT

In this article, honesty, loss of self-identy and modern human cannibalism on a symbolic level are studied using the story of "Living in a Custody" as an example. This is called “Exocannibalism” by Western Countries and includes also the notion that the act of eating human. In this article it is noted nowadays symbolic act of eating human with the fact that woman's identity is destructed by other people under the concept of virtue rather than the same kinds deal with each other.

Güler, who is the heroine of the story feeling, is accused of being impure by other types within the plot as a result of her feelings she has lived with her boyfriend. In this context, her being accused and her virginity test, which is the only solution for her to prove her purity, which means “death” even on the sembolic level is the tragic reflection of pressure that patriarchal society exert over woman.

Therefore, in this study it will be discussed the family situation in patriarchal society and the pressure that the family exert over woman and also the concept of purity which is maybe one of the most important power source of pressure in the light of Güler’s case. Besides, during this discussion process, the relationship of symbolic exocannibalism with the concept of pressure and purity will be also examined. Another point that should be considered over is the fact that to what extent the men are competent in this male-dominated society where the women are deprived of having a voice and rights over their own bodies and their future.

Keywords: Story, exocannibalism, cannibalism, self-identity.

Ural, Berfin. ""Gözlatında Yaşamak Öyküsü" Tanıklığında Namus ve Kadın Bedenine Yönelik Exocannibalism". *idil* 5.20 (2016): 69-84.

Ural, B. (2016). “Gözlatında Yaşamak Öyküsü” Tanıklığında Namus ve Kadın Bedenine Yönelik Exocannibalism. *idil*, 5 (20), s.69-84.

GİRİŞ

İnsan yaşam boyu sürekli gelişir ve değişir. Bu değişim bireyin gelişim görevlerinde ve kimlik edinme dönemimde yoğunlaşır. Kimlik, farklı alanlarda farklı şekillerde tanımlanan kavramlardan biridir. Kavram olarak kimlik fiziksel, bilişsel ve toplumsal öğeleri içerir. Erikson, kimlik kavramını açıklarken bazen bir duyguya, bazen de psikolojik bir yapıya işaret etmekte ve kimlik oluşum sürecini bilinç ve bilinç-dışı mekanizmaların bileşimi olarak açıklamaktadır. Kimlik literatürde en genel anlamıyla, bireyin "ben kimim?" sorusuna verdiği yanıt olarak tanımlanmaktadır. Kimlik biçimlenmesi (Identity formation) kavramı, kimliğin zaman içinde çeşitli değişkenlerden etkilenerek şekillenme sürecine işaret eden bir kavramdır. Bu bağlamda, kimliğin zaman içinde üç şekilde biçimlendiği vurgulanmaktadır (Burke ve Tully, 1997: 97-881).

Bunlardan birincisi keşif/esnek bağlanmadır ve farklı parçaları içeren tutarlı bir kimlik oluşturmak anlamına gelmektedir. İkincisi ipotek/uymadır ve kimlik biçimlenmesinde katılığı ve başkalarına uymayı içermektedir. Sonuncusu ise kaçınmadır. Kaçınma, kimlik için güçlü bir arayış olmasına karşın, kimlik konuları ile ilgilenmemeyi içermektedir. Kimlikle ilgili literatür incelendiğinde, kimlik konusunda birkaç temel kuramın yanında oldukça farklı modellerin dikkat çektiği görülmektedir. Bununla birlikte, kimliğin bir dönemden diğerine aktarıldığı ve önceki kimlik formunun sonrakini etkilediği de söylenebilir (E.T. 19 Ocak 2016). http://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/2429/972

Erikson kimliği; ego kimlik duygusu, sosyal kimlik ve kişisel kimlik olarak üç kategoride ele almıştır. Ego kimliği duygusu: Kişisel aynılık ve tarihsel süreklilik duygusu olarak tanımlamıştır. Ego kimliği duygusu, bir bireyin yaşamının ilk evrelerinde ilkel ve henüz gelişmemiş olan, daha sonra yeni roller ve koşullarla yeniden biçimlenen kendi kimliğine olan güveni ve buna ilişkin bireyin kendilik algılamalarının aynılık ve sürekliliğidir. Sosyal kimlik: Bireyin, sosyal alanla iletişimi sonucunda edindiği, başkalarının gözünde aynılık ve süreklilik duygusunu test etmesi ve gözlemesidir. Kişisel kimlik: Kişisel kimlik, insanın geçmişi ve geleceği ile ilgili beklentileri üzerine kurulan bir aynılık ve süreklilik algısıdır. Erikson'un kişisel kimlik ve sosyal kimlik yapıları farklı kavramlar olarak değil, ego kimliğinin bileşenleri olarak ele alınmaktadır (Bilgiseven, 1982:151).

Bireyin, toplumda belirlenmiş olan sosyal normların ve dolayısıyla benliğinin dışında, bir değerlendirme yapması beklenemez. Bu durumda, bireyin kendi varlığını anlamlandırmasının, ona bir isim veya kimlik vermesinin toplumsal normlara bağlı olduğu söylenebilir. Kişilik, öğrenilmiş olan sosyal bilgilerle ve bunların yerleşikliğinin

ve birbirleriyle olan ilişkilerinin güçlülüğü ölçüsünde gelişir. Kimlik gelişim sürecinde bireyler kültürel çoğulculuk gibi kavramlar çerçevesinde yabancılaştırılmaktadırlar.

Toplumuzda namus algısı çoğunlukla birey kimliğinin bir parçası olarak algılanmaktadır. Bu nedenle de namus cinayetleri "kimliği ile bireyi yok etmeninin" temsili olmaktadır. Namus, bireysel yahut toplumsal anlamda, kimliğimizin kurucu unsurlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir. Bunun yanı sıra her birimiz için çok çeşitli biçimlerde tanımlar bulanabilir. Kültürden kültüre, coğrafyadan coğrafya farklılaşır ya da aynılaşır. Ama her yerde ortak olan bir şey vardır ki, o da bu yüzden kadınların ve bazen de bununla bağlantılı olarak erkeklerin öldürülmesidir. Türkçe' de "namus" kelimesinin sözlük anlamına baktığımızda; 1. *Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet. 2. Dürüstlük, doğruluk*: olarak tanımlandığını görürüz. Ancak, temel örgütlenme biçimi patriarkal olan tüm diğer toplumlarda olduğu gibi Türkiye'de de namus kavramı esas olarak kadının cinselliğinin denetlenmesi ile bir anlam kazanır. Kardam, Filiz."*Namus Gerekçesiyle Öldürülme ya da Kendi Canına Kıyma…*" (E. T. 11 Nisan 2014)
http://www.feminisite.net/news.php?act=details&nid=754

Gülten Dayıoğlu'nun 1986 yıllında kaleme aldığı "Geriye Dönenler" adlı yapıtındaki "Gözaltında Yaşamak" öyküsü tam da toplumsal namus algısını kadın bedenine bakışı ve yaklaşım biçimini edebiyat yolu ile gözler önüne sermektedir.

Nitelikli edebiyat metinlerinin psikososyal ve toplumsal değişmeler ile dönemin özelliklerini anlama ve yorumlamada önemli bir kaynak olduğu yadsınamaz. Edebiyat çok boyutlu düşünme alışkanlığı ve insana özgü duyarlılık kazandırır (Kavcar, 1999; Dilidüzgün, 2004; Sever, 2008). İnsanı algılama, yorumlama, yargılamasının yansıması olan kültürel aktarımların en canlı ve dinamik örneklerinden biri, nitelikli edebiyat ürünleridir

Edebiyatın önemli kapalı işlevlerinden birinin gelenek taşıyıcılığı fonksiyonuyla kültürel, ahlaki, sosyal kabulleri yansıtması ve okurda duyarlılıklar geliştirmesine destek olduğu söylenebilir.

Çalışmaya konu edilen öykü, aile, iktidarın, yani otoritenin, kendisine bağımlı bireyler üzerinde güç kullandığı kendine ait bir ekonomik yapıya sahip toplum katmanlarından biri olarak karşımıza çıkışını ortaya koymaktadır. Ataerkil toplum söz konusu olduğunda, aile içindeki iktidar da öteki toplum katmanlarında da görüldüğü gibi erkektir. Bu yapı içinde kadın, bir özneden çok bir nesne olarak yorumlanmış ve iktidar sahibi erkek tarafından farklı denetim düzenekleriyle kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda en dikkat çeken unsurlardan biri namus kavramı ve namus aracılığıyla erkeğin kadın üzerinde kurduğu baskıdır. Erkeğin çocuklarının kendisine ait olduğundan emin olması düzenin aksamadan devam ettirilebilmesi için şarttır. İşte bu aşamada erkeğin ve ataerkil toplumun kadın üzerindeki namus baskısı kendini gösterir (Engels, 2005:74).

İşte bu nedenle bu çalışmada "Gözaltında Yaşamak" öyküsü örneği kadına uygulanan baskı ve bu baskının belki de en önemli güç kaynaklarından biri olan namus kavramı ve günümüzde kadının bedeninin bir biçimde yok edilmesi anlayışı dikkate alınarak modern exocannibalism çalışmanın konusu olmuştur.

Öykü hala günümüzde güncelliğini koruyan konusu ile genç bir kadının yaşadıklarını okur ile paylaşmaktadır.

Öykü özeti: Güler'in ailesi Almanya'da çalışıp Türkiye'ye dönen işçi bir ailedir. Güler on altı yaşında gösterişli ve güzel bir kızıdır. Anne babasının en büyük hayali kızlarını namusu ile büyütüp vatanlarında okutmaktır. Annesi sıklıkla kızını, namusunu koruması, erkeklerden uzak durması konusunda öğütler vererek uyarır. Güler, okula başladığında da sosyal çevresinden aynı baskıları görmektedir. Türk, Müslüman, adet, töre, gelenek ve görenek toplumsal kuralların sürekli söylenmesi Onun yaşamını zorlaştırmaktadır. Güler, en çok göz altında yaşamaktan bunalmaktadır. Güler, okulda Selim adında bir erkekle arkadaşlık eder. Bir gün bu arkadaşlığı duyulur ve ailesi Onu cezalandırır. Güler sözler verir, böylelikle okula devam eder. Bir daha Selim ile görüşmez. Yıl sonunda okul tarafından düzenlenen baraj gölünde ki piknikte Selim'le karşılaşır ve gizlice buluşup birbirlerine sarılırlar. Öğretmenleri tarafından takip edildiğinden habersiz olan Güler ve Selim yakalanır. Güler apar topar hastaneye bekaret kontrolü için götürülür. Bu olaydan sonra Güler kendine gelemez ve İstanbul'da akıl hastanesine yatırılır.

Exocannibalismden Namusa Giden Yol:

İnsan yeme eylemi (cannibalism/anthropophagy) psikoloji, antropoloji, sosyoloji, din vb. alanlarda çalışmalara ve tartışmalara konu olmuştur. Kelime Türkçe Sözlük'te "*Açlık ve besin yokluğu nedeninden daha çok büyüsel ve kuttörensel amaçlarla insan eti yeme. a. bk. akraba yamyamlığı, ölü yeme..*" olarak tanımlanmaktadır (E.T.18.01.2016).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.56a0e4f89500c7.51555998

"Antropofaji" kelimesi Yunanca "anthropos" (insan) ve "phagein" (yemek) kelimelerinin bir araya getirilmesinden oluşur ve "insan yiyicilik", "yamyamlık" anlamına gelmektedir. Bu kavram 16. yüzyıla dek "yamyamlık" kelimesinin yerini almıştır. "Yamyamlık" kelimesinin Batılı sözcüğü olan "Kannibalism", sözcüğünün etimolojik anlamına bakıldığında bu sözcüğün "Karib"lere, "Kanib"lere, yani Eski İspanyol ve Güney, Orta Amerika yerlilerine verilen ad olduğu görülür. Antropologlar arasında "Gynophaji" (Yun: *Gynophagie, gynä*= Kadın, *phágein*= yemek), olarak değerlendirilen kadınların yenmesi, diğeri de "Androfaji" (Yun: *Androphagie, andro*= erkek, *phágein*= yemek), olarak değerlendirilen erkeklerin yenmesi eylemidir (E.T. 12 Nisan 2014). http://de.wikipedia.org/wiki/Kannibalismus#Etymologie

M.Ö. beşinci yüzyılda Herodut'un antropoloji hakkındaki yazılarında Yunan medeniyeti ışığında yamyamlığı anlatmaktadır. Montaigne ile on altıncı yüzyılda edebiyatta yerini almaktadır. 1493 yılında Columb, Karayip ve Antil Karayip'lerinde insan eti yiyenler için yeni dünyada bu tanımı kullanmıştır. Sonraki yıllarda bu tanım genişlemiştir. Tarih, felsefe, edebiyat, psikanalitik teoride kavram olarak yer almaktadır. Yirminci yüzyılda psikanalistler, erken çocukluk döneminden kalma bilinçsiz arzuların yansıması olarak tanımlamışlardır. Sömürge söylemde ise; yamyamlık bir metafor olarak "kültürel öteki" olarak tanımlanmaktadır. Yamyamlık üzerine düşünceler geniş bir yelpazeye dayanır (Hulme, 1992:16).

Yamyamlığın en çok yapılan sınıflamaları hayatta kalmak için yapılan yamyamlık, psikopatolojik yamyamlık olarak yapılmaktadır (Kilgour, 1998:238-59). Clalastres göre, kültürel görüşlerde yamyamlıkta, bedensel saldırganlık, büyücülük, bedensel cezalar ve kişiye duyulan özlem arasında önemli bağlantılar ortaya çıkmaktadır (Clalastres, 1974:71-82).

Yamyamlık ile cinsellik arasında bağlantı kuran ünlü psikanalist Freud, yemek ve sevişmenin birbirinden ayrılmayan iki faaliyet olduğunu iddia etmiştir. Freud, cinsel eylemin gerisinde, bir başkasının gücüne ya da iktidarına sahip olma duygusunun bulunduğunu söylemektedir. Bu görüşlerini desteklemek için totem aşamasını örnek gösterir; bu aşamada klan kardeşlerinin bir araya gelerek sembolik babalarını öldürdüklerini ve onların etlerini yediklerini vurgulamaktadır. Ona göre, erkek kardeşler bunu babanın cinsel gücüne sahip olmak için gerçekleştirirler. Freud'a göre yamyamlıktan güç kazanmanın motivasyonu cinselliktir. Etnologlar ve antropologlara göre, yamyamlığın yaklaşık yarım düzine sosyal ve kültürel temeli olduğunu belirtirler. Bu nedenlerin başında dini seremoni ve ritüeller gelir. Örneğin, bazı yamyam toplumlarda ölüye saygı, onun cesedini yemekle özdeşleştirilir. Bu toplumların inançlarına göre, ölen kişi için en saygın mezar yeri yaşayanların bedenleridir. Bazı toplumlarda ise ölüleri yiyerek sadece onu daha iyi saklayacaklarını değil, aynı

zamanda onun niteliklerine de sahip olacaklarını düşünmektedirler (E.T. 12 Nisan 2014).
https://en.wikipedia.org/wiki/Taboo

Yamyamlığın ikinci en güçlü nedeni ise, düşmanların ancak yenildiklerinde yeryüzünden tamamen silineceklerine inanılmasıdır. Kimi yerliler bunu düşman kabileyi aşağılamak için yaparken, kimileri de bu yolla düşmanın gücüne sahip olacaklarına inanırlar. Mitolojide de benzer mitoslar bulunmaktadır. Thyestes ile kardeşi Atreus arasındaki iktidar mücadelesinde iktidar mücadelesini bulmak mümkündür. Thyestes kardeşinin eşini kendisine metres edinir. Yengesinden çocukları olur, *intikam* ateşiyle yanan Atreus, barışma bahanesiyle Thyestes çocuklarının etiyle bir ziyafet hazırlatır, çocuklarını görmek istediğinde ise onların kemiklerini kardeşine getirir (Can, 1994:495). Bir diğer örnekte Kronos'un çocuklarının kendisini tahttan indireceklerini düşündüğü için çocuklarını yutması, ilah ve baba olan Kronos'un evlatlarına gösterdiği *zulmün* bir diğer temsilidir (Graves, 2004: 42-43).

Yamyamlık, insan psikolojisinin derinlerinde yatan seksüel sorunların sıra dışı bir göstergesi ya da primitif yamyam güdülerin bir dışa vurumu olarak değerlendirilir. Freud'un öncülüğünde gelişen psikanaliz kuramı bu eylemi bir tür psikolojik özdeşleşme olarak görmektedir. Kadın bedenine yönelik baskılar, kökenlerini ister seksüel isterse de bu primitif duygulardan alsın, üst benlikte erkin kadın üzerinde ki baskısını "onun namusunu korumaktan sorumlu" olduğu varsayımı ile kendini göstermektedir.

Kadına ve erkeğe farklı roller biçen bu toplumsal yapı beraberinde cinsiyetçi bir anlayışı dayatmaktadır. Dünyanın birçok yerinde namus kavramı, bireyin topluma kabul edilmesi açısından önemlidir. Namus; Arapça "nâmûs" ve Yunanca "nómos" sözcükleriyle aynı kökten gelmektedir. Namus, bu iki sözcüğün de anlamı olan "yasa" ile yakından ilişkilidir (Nişanyan, 2007: 346).

Ataerkil örgütlenmiş tüm topluluklarda olduğu gibi kadın bedeninin ve cinselliğinin denetlenmesi Türk toplumunda da günlük yaşamın kurulmasında merkezi konumda bulunmaktadır. Sonuç olarak, ataerkilliğin en vahşi görünümlerinden biri olan kadın cinayetleri aynı amaca hizmet ederler ve aynı sonuca yol açarlar. Geriye kalan sadece ölü bir kadın bedenidir.

Kadın ve kadın cinselliğinin kontrolü ile tanımlanan namus algılayışlarında özellikle, kızların bekaretleri, evlilikte sadakatsizlik ve boşanma, çizilen sınırların, kadınlar tarafından ihlal edildiği ilk anda cezalandırılmayı hak ettikleri erk tarafından düşünülmektedir.

Kız çocuğunda "namuslu" görülemeyecek özellikleri söyle sıralamaktadır:
-Ailenin isteği dışında birisiyle duygusal ilişkiye girmek,
-Gayri meşru bebek doğurmak,
-Kadının kocasını terk edip başkasına kaçması,
-Evlilik dışı veya öncesi hamile kalmak,
-Sevdiği erkekle evden kaçmak,
-Kötü yola düşmek" (Tezcan, 2000:241). Kadının namusu yalnızca kadının kendi cinselliğiyle bağlantılı olan bir durumdur. Aslında bu durum her iki cins içinde ahlaki bir durumdur. Kadının namussuzluğu toplumun sosyal dokusuna zarar veren olay olarak yorumlanmaktadır.

Kadınların onlar için sunulan sınırları ihlal eden davranışları kendi namusları ile birlikte onların namuslarından sorumlu olan erkeklerin de namuslarını lekelemektedir. Özellikle kadınların onaylanmayan bir cinsel ilişki yaşaması nedeniyle işlenen namus cinayetleri, anlaşılabilir hatta onaylanan bir eylem olarak toplumuzda kabul edilmektedir.

Modern toplumun exocannibalismini sembolik düzlemde ki ifade ve davranış örüntülerini "Gözaltında Yaşamak" öyküsü okura duyumsatmaktadır. Öykü, kadın için belirlenmiş namus sınırlarını, kadın cinselliği üzerinde ki baskıları, örf, adet, gelenek, erk bağlamında günümüzde devam etmektedir. Öykü kadının benlik algısı ve toplumsal kadın algınsına ayna tutmaktadır. Öyküde şimdiye kadar ki açıklamalara delil oluşturacak izlekler yer almaktadır. Bu bağlamda öyküde yer alan kadının bedenine ve benliğine yönelik sembolik exocannibalism ve namus algısı ile ilgili izleklere aşağıda yer verilmiştir:

Güler'in anne ve babasının geçmişi anımsayarak aralarında yaptıkları konuşma:

Seninle nişanlandığımızda resim çektirmek istemiştin. Rahmetli babam, dedikodu korkusuna, resimciye giderken peşimize halamı takmıştı… İkimiz de suçlu gibi tir tir titriyorduk (s.54).

Gül gibi kızı oralarda zebil ziyan etmeden getirdiğiniz için sizlere dua ediyorum (s.55).

Lafta yerli halkımız Güler'in ardından önünden, Hoppa kız! diyeslermiş (s. 56). Günahtan korkar yavrum. Orada kimseyle oynaşıp moynaşmadı da çok şükür!..tertemiz, el değmemiş kız (s. 56).

Olup olmaz gülen kızlara iyi gözle bakılmaz. Güleç kızlardan erkekler bir şeyler umar, senin anlayacağın (s. 58).

Annesi öğüt verir. Burada ayağını denk al. Üstümüze çamur sıçratma (s. 59).

Güler'i en çok üzen kendisine hafif bir kız gözü ile bakılmasıydı (s. 61).

Çevresinde ki kızlar bulaşıcı hastalıktan sakınır gibi kendilerini sakınıyorlardı erkeklerden. Ayrı sıralarda oturuyorlar, ayrı avlularda geziyorlardı. Beden eğitimi dersleri de ayrı salonlarda yapılıyordu (s. 61).

Kimileri de bu konu açıldı mı, Türk, Müslüman, adet, töre, gelenek ve görenek övgüsüne girişiyordu (s. 62).

Güler Almanya'dan tanıdığı arkadaşı Ünal ile sokakta karşılaştığında konuştuğu için erkekler yüz buluyordu (s. 63).

Hişt, hişt etmeler. Ona var da bize yok mu? Demeler, hızla geçip omuz vurmalar, sürtünmeler, kaçamak bakışlar göz kırpmalar (s. 64).

Güler, Selim' den ayrıldıktan sonra; iyice mimlendi (s. 65).

Bunca gemini çekmişken, dedikodu ayyuka çıktı. Parmak kadar kıza başı açık orospu damgası vuracaklar (s. 66).

Şöyle ilimizin en iyi ailelerinden, kökü kökmeği, soyu sopu belli birini alamaya özeniriz (s. 67).

Okulda Güler'i takip eden öğretmenler yüzlerine öyle bir tiksintiyle bakıyorlardı!(s. 67).

Güler, okul müdürü tarafından arabayla hastaneye kontrole götürülürken ki duyguları, aklından geçenler: Karabasanlara karmış gibiydi. İçinden arabadan fırlayıp göle atlayarak suyun derinliklerinde yok olmak geliyordu (s. 67). Suçluluğun ezikliğiyle adeta ufalmıştı (s. 68).

Kişisel değerlerinin ve önyargılarının gözlerini karartması okul müdürü ve öğretmenlerin, gerçek olmayan şeyleri gerçekmişçesine yorumlayıp yargıya vardıklarını öykü kahramanlarına karşı sergiledikleri davranışlarından duyumsamak mümkündür.

Kadınların kendi bedenleri ve gelecekleri üzerinde hak ve söz sahibi olmaktan yoksun bırakıldıkları ataerkil egemen toplum düzeninde, erkin erkeklerin elinde nasıl bir güce dönüştüğünü düşündüren yargılar olduğu gerçekliğini öykü izlekleri ile okurla buluşmaktadır.

"Gözaltında Yaşamak" öyküsünün tanıklığında bugünün gerçekliğinde de hala namus, töre cinayetleri ile ataerkil toplumlarda ifadesini bulmaktadır. Kadınların namus uğruna benlik algılarının, bedenlerinin yok edilmesi sonucu ortaya çıkan unsurların önemli bir bölümünün, anne babanın ve öğretmenlerin Güler'i yola getirdikleri konuşmalarında açıkça ortaya konmaktadır.

Kadına yönelik düşünce ve davranış kalıplarının belki de en sık göze çarpanı; "Ailenin veya erkeğin, kendinde kadının yaşamını belirleme hakkı görmesi, bedeni üzerinde hak sahibi kadının kirlenmiş bir mal, bir eşya gibi görülmesi" olarak

sıralanabilir. Erkek egemen düzenin hegemonyasını sürdürebilmek amacıyla dayattığı namus kavramı ve bu uğurda kadına uygun gördüğü cezaların evrensel boyutu, yüz yıllardır hem gerçek dünyamızda hem de yazınsal ürünler aracılığıyla hayatımızın bir parçası olmaktadır. Kadın yaşamını belirleme hakkının erkeğin elinde olduğunu Güler'in yaşadıklarında karşılığını bulmaktadır.

Güler, hastaneye kontrole götürülürken duyguları, aklından geçenler. Kadın bedenine ve cinselliğine yöneltilen şiddet tıpkı ilkel "exocannibalism" de ki gibi düşmanların ancak yenildiklerinde yeryüzünden tamamen silineceklerine inanılmasını açıklar niteliktedir. Kadın varlığını yok etmek, aşağılamak için hatta bu yolla belki de kadın gücüne sahip olacaklarına alt bilinçlerinde inanarak yok etmeyi hedeflemektedirler. Tıpkı, Thyestes ile kardeşi Atreus arasındaki iktidar mücadelesinde olduğu gibi.

Öykü de bütün çıplaklığı ile kadın bedeninin nasıl denetim altına alındığı görülmektedir. Kadının ne kadar korkutulduğunu, onun "namusunun korunması gerektiği algısı" ile nasıl yok edildiğini günümüzde ki exocannibalismin evrimleşmiş halini bizlere göstermektedir. Hatta namus cinayetleri bu bağlamda ele alınabilir. Öykünün izleklerinde aktarıldığı gibi namus hala günümüzde de aynı algılarla kültürel, dinsel tema ve olgularla birlikte ele alınmaktadır.

Türkiye'de akrabalık insanların kimlikleri ve davranışlarını belirleme anlamında ciddi bir güce sahiptir. Sirman, akrabalığa dayalı toplumlarda namusun algılanışını şöyle açıklar: Soya dayalı toplumsal örgütlenme aynı zamanda kendine özgü bir ahlak anlayışını da beraberinde getirmektedir. *Akrabalığa dayalı topluluklarda grubun üremesi tamamen üyelerin cinsel davranışlarına bağlıdır ve bu yüzden de bireysel cinsellik tüm topluluğun denetimi ve kontrolü altına alınır. Namusun hem bir kişinin diğerleri karşısındaki kimliğini hem de kişinin kendi içinde sahip olduğu değeri belirleyen bir unsur olarak ortaya çıkışı bu tür toplumlar içinde olmuştur. Böylece namus bir kişinin cinselliği ve cinsel davranışı ile bağlantılı bir kavram olmasına rağmen o insanın tüm benliğinin içine işler* (Sirman, 2006:48*).*

Parmak kadar kıza başı açık orospu damgası vuracaklar (s. 66). Bu kadara da şükür. Oralarda yüzü gözü yırtılıp ortalara dökülmesin diye neler çektiğimizi millet nerden bilecek (s. 56). Orada kimseyle oynaşıp moynaşmadı da çok şükür! Tertemiz, el değmemiş kız (s. 56). Öyküde görüldüğü gibi.

Namus hem erkeği hem kadını kurar. Kişinin toplumca belirlenmiş erillik ya da dişillik standartlarına göre yaşama kabiliyetini ifade eder. Namussuz erkek, hem kendi cinselliği hem de sorumluluğu altındaki kadının cinselliği üzerinde denetim kurma

sorumluluğunu yerine getiremeyen erkek demektir. Namussuz kadın ise sadece kendi cinselliğini istendik namus yasaları dahilinde denetleyemeyen kadın demektir. Namus bu anlamda ahlaki imalar yüklü bir terimdir (Sirman, 2006:48).

Aşağıda verilen izlekler yukarıdaki namus algınsını ve soya dayalı namusu kontrol etmeyi bugüne taşımaktadır.

Güler'in anne ve babasının geçmişi anımsayarak aralarında yaptıkları konuşma:

Seninle nişanlandığımızda resim çektirmek istemiştin. Rahmetli babam, dedikodu korkusuna, resimciye giderken peşimize halamı takmıştı. Nişanlıyken Pastacı Şükrüy'e gitmiştik. İkimizde suçlu gibi tir tir titriyorduk (s.54).

Her reis bir altındakinden itibaren tüm altındakilerin, kadın ya da erkek, cinselliğinden, namusundan sorumludur. Böylelikle bir kişinin namusundan tüm grup sorumlu olur. Hak öznesi hane reisidir. Bu konum, kendini yalnızca kandaşlık durumunda değil, evlilik sürecinde de gösterir.

Bu anlayış doğrultusunda yetişmiş bireyler, ne kadar medenileşse de, erkin gücü değişmedikçe namus algınsının da değişmeyeceği söylenebilir. Modern düzenin işleyişinde önemli bir yer tutan ve bizzat modern kurumlar tarafından kapsanarak yeniden üretilen bir kavramdır namus.

Toplumların tarihi dikkate alındığında, doğurganlığın ve kadın bedeninin denetlenmesi tarihidir. İlkel çağlarda, adet olan kadının kabilenin yaşam alanının dışına çıkarılması ya da kocası ölen kadının yakılması pratiklerinde olduğu gibi. Günümüzde de herhangi bir nedenle onaylanmayan bir cinsel edimde bulunan kadın bedeni ortadan kaldırılmaktadır. Kadın ve kadın cinselliğinin kontrolü ile tanımlanan namus algılayışlarında özellikle, kızların bekaretleri, evlilikte sadakatsizlik vurgulanmaktadır.

Öykünün sonlanmasında ki izlekte olduğu gibi; Güler'in hastaneye (bekaret) kontrole götürülürken ki duygularında onaylanmayan cinsel edimin kadın bedeninde ki sonucu ifadesini bulur. *Karabasanlara karmış gibiydi. İçinden arabadan fırlayıp göle atlayarak suyun derinliklerinde yok olmak geliyordu (s. 67). Suçluluğun ezikliğiyle adeta ufalmıştı (s. 68)*

Güleri'in bütün benliği yok edilmiştir. Geriye sadece fiziksel bir varlık kalmıştır.

Çizilen sınırların, kadınlar tarafından ihlal edildiği ilk anda cezalandırılmayı hak ettikleri düşünülmektedir. Kadınların sınır ihlal eden davranışları kendi namusları ile birlikte onların namuslarından sorumlu erkeklerin namuslarını da lekelemektedir. Özellikle kadınların onaylanmayan bir cinsel ilişki yaşaması nedeniyle işlenen namus cinayetleri insanların zihnine anlaşılabilir bir vaka olarak yerleşmiştir. Kardam, Filiz."*Namus Gerekçesiyle Öldürülme ya da Kendi Canına Kıyma*…" (E.T. 11 Nisan 2014).
http://www.feminisite.net/news.php?act=details&nid=754

Sonuç:

Kadının benlik ölümünü temsil eden öyküde, okur eylemsizlikte bulunduğu kadın cinayetlerinin ortağı edilmektedir. Bu mecazi yamyamlık aynı zamanda kişisel olanı siyasi olanla, biyografik ve edebi araçlarla harmanlamanın da bir yolunu yansıtmaktadır. Bu anlatımı ile artık öykü dünyadan kopuk değildir. Toplumsal bir yıkıcılığı kişisel bir surete dönüştürmüştür. Ruhsal olarak ta ölümün aktarımı haline gelmektedir.

Öykü Türkiye'nin toplumsal yapısı ve otoriter kimlik politikalarının birey üzerindeki etkilerinden bahsetmektedir. Bilişsel ve simgesel antropologlar kültürün davranış örüntülerinden ziyade simgesel olarak kodlanmalarının ortak bilgiden ibaret olduğunu ifade ederler. Bir bilgi ve inanca "kültürel olma" özelliğini kazandıran onun topluluk üyelerince paylaşılıyor olmasına bağlıdır. Bir kültürde paylaşılan bilgi ve inanç biçimleri dünyaya dair sayıtlılar sunduğundan birer anlam sistemi olarak adlandırılır (Dolgin, Kemnitzer ve Schneider, 1977: 3).

Bilinçli bilgi yalnızca ahlaki değerleri değil, bilinçdışı çağrışımları da yansıtan simgesel kültürel varsayımlarla da dünyanın neye benzediğini anlatmaktan daha fazlasını yaparlar. İnsanların eylemlerine de rehberlik ederler. Ülkemizde kadın cinayetlerine rehberlik eden kültürel, dinsel inanç "namus" kavramının algılanış biçimidir. Son yıllarda arttan kadın cinayetlerinin nitel ve nicel göstergeleri; Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre, 2002 ile 2009 yılları arasında yüzde 1400 artış göstermiştir (Demirler, Derya ve Gümüş Pınar. "*2007 Töre ve Namus Cinayetleri Raporu,* 25.05.2008). Son bir yılda meydana gelen kadınlarla ilgili 1091 olayda, bunlardan yüzde 29'sunu oluşturan 322 olayın "namus" sebebiyle ortaya çıktığı anlaşılmıştır (E:T. 14 Nisan 2014).
http://www.feminisite.net/news.php?act=details&nid=754

Kadına uygun olan davranış ve roller kültürel doku ile de desteklenmektedir. Kadının erkek egemen bir toplumda yaşaması toplumsal normlardan beslenerek, kadına

şiddet olayının beslenmesine zemin oluşturmaktadır. Kültürde cinsiyet, cinsiyet rolleri için kullanılan çok iyi bilinen etiketler ve sıfatlar "erkek adam gülmez, aslan gibi adam, erkekler ağlamaz" var sayıltısı sadece erkek çocuğunun değil, kız çocuğunun da içselleştirebileceği bir kültürel sayıltıdır. Dolayısıyla erkeğin bireysel benlik algısının yanı sıra kadının da bireysel benlik ve öteki (erkek) algısı buna göre şekillenir. Buna göre birbirleri ile ilişkilerini bu ilişkisel benlik belirleyebilir. Kültürel anlamlar içselleştirilir.

Kadın kimliğine dayatılan baskıyı simgelemek için kurulan tuzaklar, özne ile okur arasındaki iletişim, birbiri içinde eriyip kaybolmasını temsil eder. Okurun katılımı ile bütün işin daha geniş bir çerçeveye yayılmasına olanak tanır.

Birbiri içine geçmiş pek çok anlam katmanının kullanıldığı bu çalışmada, kimliğimizi nasıl yeniden ürettiğimiz ve kendimizi nasıl dönüştürdüğümüzle ilgilenen biçimsel bir sorun olarak ele alınmıştır. Öykünün kurgusu ruh halini yansıtan bir temsile dönüşmüş durumdadır. Okur hem birbirine ters düşen hem de birleştirici olan deneyimlere tanık olmaktadır.

İnsanın günlük yaşamında sesiyle jest ve mimikleriyle bedensel hareketleriyle yansıttığı sevinç, öfke, korku; nitelikli yazınsal ürünlerde sözcük ve çizgilerle yaşam bulur (Severb, 2013:19). Edebiyat yapıtları, yaratıldığı toplumun kültürel ve toplumsal değerlerini de yansıtır (Severb, 2013:65).

Çocuk edebiyatı çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır (Şirin, 2007:16). Edebiyat yazar tarafından çocuk duyarlılığının önemine yapılan bir vurgu niteliğindedir.

Nitelikli yazınsal metinlerle tanışan çocuk ve gençler, farklı duyuş, düşünüş, tavır betimlemeleri ve örnekleri yolu ile ikinci el yaşantılar edinir. Edindiği bu yeni tavırlarla kendini başkalarının yerine koyabilen, özdeşim kurma yeterliliklerini test edebilen bireye dönüşür. Edebiyat insana özgü duyarlığın oluşmasını, insan gerçeğinin tüm boyutlarının tanınmasıyla olanaklı kılar. Bireylerde bu olanağı yaratan estetik bir eğitim sürecidir. İnsanın yeni yaşantılar edinme, kişiliğini değiştirme ve geliştirme sürecidir. Edebiyatla ilgilenen birey insanların duygu, düşünce, düş dünyasına yönelir.

Edebiyatın işlevlerden biride, bireylere toplumsal, kişisel, duygusal boyutlarda duyarlık kazandırmaktır. Edebiyat bireylere duyarlık eğitimi yolu ile sağlıklı bireysel ilişkiler kurabilmek için zemin hazırlar. Duyarlık eğitimi başkalarının duygu, tutum ve

davranışlarını karşılıklı olarak fark etmelerini ve kabullenmelerini sağlayan ve de onları bu yeni bilgilere dayanarak, davranış değişikliğine yönelten bir eğitim yöntemidir.

Kadına yönelik şiddettin bütün biçimlerinde ki ve cinayetlerde ki dikkate artış alındığında gelecekte birer yetişkin olacak, çocuk ve gençlerde nitelikli çocuk ve gençlik edebiyat eserleri yolu ile duyarlık geliştirmeye ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Yazar,okura öykü kahramanın duyguları üzerinden kadına yöneltilmiş olan erki ve etkilerini aktarmaktadır. Öykünün kurgusal ve sanatsal niteliği ayrıştırıcı olmadan, öğreticilikten uzak biçimde okurda duyarlılık yaratarak okura sunulmaktadır. Öykünün olay örgüsünde kadın ve kadın cinselliğinin kontrolü ile tanımlanan namus algılayışlarını, ataerkinin sosyal ve psikolojik etkilerini, simgesel düzlemde ise modern exocannibalismi okura sezinletmektedir.

KAYNAKLAR

Bilgiseven, Â. Kurtkan. Genel Sosyoloji: Kavramlar-Nazariyeler Bünye (Türkiye'de Sosyal Tabakalaşma). Değişme ve Sosyal Gelişme. İstanbul, 1982.

Burke, Peter ve Tully, Judy C. "TheMeasurement of Role Identity". SocialForces, Vol. 55, (June 1977): 881-97.

Can, Şefik. **Klasik Yunan Mitolojisi.** İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1994.

Clastres Hèlène. Les Beaux-frères Enemis: A Apropos du Cannibalisme Tupinamba Psychanal, 1972.

Dayıoğlu, Gülten. *Geriye Dönenler*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevleri, 2012.

Demirler, Derya ve Gümüş Pınar. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, "*2007 Töre ve Namus Cinayetleri Raporu,* 25.05.2008.", *"TCK Değişirken"*, Erişim tarihi: 07.04.2014.

Dilidüzgün, Selahattin. Çağdaş Çocuk Yazını. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2004

Dolgin, J. L., Kemnitzer, D. S., ve Schneider, D. M. (Eds.). As peopleexpresstheirlives, sotheyare… Symbolicanthropology. New York: Columbia University Press. (1977): pp. 3-44

Engels, Friedrich. Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni. Çev. Kenan Somer. Ankara: Sol Yayınları, 2005.

Graves, Robert**. Yunan Mitleri.** Çev. Uğur Akpur. İstanbul: Say Yayınları, 2004.

Hulme, Peter. The Cannibal Scene, in Cannibalism and the Colonial World, Edited by F. Barker, Cambridge: Cambridge University Press.(1998): pp. 1-38.

Kardam, Filiz. "*Namus Gerekçesiyle Öldürülme ya da Kendi Canına Kıyma: Kadın Cinselliği Üzerinde Baskıların Benzer Koşullarda Farklı Sonuçları mı?".* Erişim Tarihi: 11.04.2014

Kilgour, Maggie. From Communion to Cannibalism. An Anatomy of Metaphors of Incorpoation. New Jersey: Princeton University Press, 1998.

Nişanyan, Sevan. Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü. İstanbul: Adam Yayınları, 2007.

Sever, Sedat. "Dil ve Edebiyat Öğretiminde Kısa Film ve Karikatür. Prof. Dr. Cahit Kavcar Türkçe Eğitimi Çalıştayı". Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. (2010): 169-191.

Sever, Sedat (a2012) Çocuk ve Edebiyat, İzmir: Tudem Yayıncılık.

Sever, Sedat (b2013) Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü, İzmir:Tudem Yayıncılık.

Sirman, Nükhet. "*Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası Koşullarda Namus – Türkiye Örneği,* Namus Adına Şiddet: Kuramsal Ve Siyasal Yaklaşımlar". Der. Shahrzad Mojab – Nahla Abdo . Çev: Güneş Kömürcüler. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Şirin, Mustafa Ruhi. Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış. Ankara: Kök Yayıncılık, 2007.

Tezcan, Mahmut (2000). Türk Aile Antropolojisi, Ankara: İmge Kitapevi, 2000.

http://www.feminisite.net/news.php?act=details&nid=754

http://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/2429/972

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.56a0e4f89500c7.51555998

http://de.wikipedia.org/wiki/Kannibalismus#Etymologie

https://en.wikipedia.org/wiki/Taboo